

**JOAN MARTÍNEZ BENAZET
ERIC JOVER COMAS**

Coordinat per JUDIT PEDRÓS CABA

DIVENDRES 13 LA PANDÈMIA A ANDORRA

Pròleg de ROSER SUÑÉ PASCUET

Epíleg de JOSEP MARIA ARGIMON PALLÀS

anem
EDITORS

anem EDITORS

Divendres 13. La pandèmia a Andorra

© Joan Martínez Benazet i Eric Jover Comas

Coordinat per Judit Pedrós Caba

© Del pròleg: Roser Suñé Pascuet

© De l'epíleg: Josep Maria Argimon Pallàs

© De les fotografies: Els respectius autors mencionats

© De les notes tècniques: David Cerqueda, David Vilanova
i Federico Martínón-Torres, respectivament.

© D'aquesta edició:

Anem Editors, Encamp-Montellà, març de 2026

Edició, disseny i maquetació: Oliver Vergés Pons

Correcció i revisió: MCM

www.anemeditors.com · contacte@anemeditors.com · @anemeditors

DL AND.53-2026

ISBN 978-84-18865-64-0 (Anem Editors, SL)

ISBN 978-99920-84-04-5 (Anem Editors, SL)

Imprès a GoPrinters (la Seu d'Urgell)

Tots els drets reservats. Sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, queden prohibides les reproduccions totals o parcials d'aquesta obra a través de qualsevol procediment. Dirigiu-vos al CEDRO <www.cedro.org> si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals d'algun fragment d'aquesta obra o per a qualsevol ús similar.

A la ciutadania d'Andorra

PRÒLEG

ROSER SUÑÉ

Síndica general del 2019 al 2023

Els anys de la COVID van ser una època que difícilment podrem oblidar, ja que vam haver de conviure amb una malaltia complexa, de la qual no podíem veure l'abast i que va condicionar la nostra vida un llarg període. Encara avui, quan volem situar un fet del nostre passat immediat, busquem referències temporals en els moments anteriors o posteriors a la pandèmia. Sense dubtar, diem «això va succeir abans o després de la COVID» i així veiem que l'empremta que ens ha deixat continua present.

Aquesta importància de la situació viscuda per tots nosaltres explica la necessitat d'un llibre com el que han escrit el Joan Martínez Benazet i l'Eric Jover, responsables en aquell moment de dos carteres ministerials que es van veure plenament implicades en la gestió de la pandèmia, el Joan gestor de l'àmbit sanitari, l'Eric de l'àmbit financer. Ambdós també van ser la cara més visible del Govern, presidit per Xavier Espot, en aquells dies

complexos. Les seves rodes de premsa han marcat un model de comunicació política, davant un esdeveniment traumàtic, per la ràpida connexió que van aconseguir amb els ciutadans i per la claredat i la transparència en les seves informacions.

En el llibre que teniu a les mans, hi retrobareu sensacions que tots vam viure en aquells moments del 2020. Primer el desconcert davant d'una situació que no sabíem d'on venia, però que provocava morts d'una manera ràpida i amb una capacitat de contagi com no havíem vist mai. Us puc dir que aquesta perplexitat em va acompanyar també a mi des de la institució que presidia en aquells moments, el Consell General. Aquelles jornades viscudes de manera intensa ens van ensenyar a tots que si treballàvem de manera conjunta, el resultat seria molt millor.

Una altra impressió que tots compartíem, i que retrobareu a *Divendres 13*, és el dolor per la pèrdua de tantes persones, algunes separades dels seus familiars, perquè així ho exigia la situació sanitària. Aquelles morts foren viscudes amb dolor i impotència, valgui aquí un cop més un pensament per a tots ells i per a tots els familiars.

Alhora, hi ha en aquestes pàgines que teniu a les mans un homenatge als sectors, especialment el sanitari, que es varen bolcar en el dia a dia de la pandèmia. El Joan i l'Eric en foren testimonis de primera mà i no ho han oblidat.

El llibre recull també els moments de gestió complexa i difícil: l'obtenció de mascaretes, la compra d'aparells respiradors per a l'Hospital, la lluita per les vacunes... Tot des del convenciment i l'empatia que desprenien les paraules d'ambdós, que malgrat els dubtes que podien tenir, mai no es van abandonar a la desesperança. Aquesta diria que fou una característica que vam retrobar aquells anys en la nostra societat, que escoltava atentament les recomanacions i que les complia, sense necessitat de dotar-se d'eines coercitives que l'obliguessin a complir consignes. I ho va fer amb una resiliència admirable.

Andorra, la seva gent, va tenir al llarg de la pandèmia un concepte de solidaritat i de cohesió davant l'adversitat que l'honora com a societat i que hauríem de ser capaços de mantenir en el nostre dia a dia en aquest desconcertant segle XXI. Certament van existir veus discordants, que negaven les evidències científiques, però la majoria de la ciutadania va actuar de manera assenyada i responsable.

En aquestes pàgines hi trobareu moments personals, que humanitzen la gestió dels dos autors al llarg d'aquells anys: els gats del Joan, les ulleres de l'Eric, la corbata compartida... Petits gestos que afavoreixen la gestió i creen un vincle entranyable entre ambdós polítics que transcendeix el moment i que els permet oferir-nos aquests records

a quatre mans, molt necessaris per rememorar aquell forat negre que foren els anys de la COVID.

Afegiria que des del meu lloc al Consell General, vaig poder ser present en moltes trobades en què es prenen decisions difícils i sempre vaig tenir la impressió que de tots dos emanava una solvència i una capacitat que no permetien dubtar dels resultats. Ells i moltes altres persones, del Consell General, del Govern, dels comuns, que foren sempre al seu lloc quan calia i que no varen escatimar hores per buscar les millor respostes a cada situació. Al llibre hi trobareu molts exemples de com es van prendre algunes decisions importants i com es van gestionar situacions desconegudes per a tots nosaltres i que van fer que Andorra pogués resistir tot el que la malaltia va comportar, primer des del punt de vista mèdic, però també la difícil situació econòmica creada i les necessitats de tota la població.

És dolorós recordar algunes coses d'aquells anys, de fet només n'ha passat sis, però els anys de la COVID tenen entitat per si sols perquè ens varen confrontar a una realitat que no havíem pogut preveure: tots tancats als nostres espais, amb perill de contagi i sense saber l'origen de la malaltia. Per a un ciutadà del segle XXI era impensable que es produís un esdeveniment que no pogués ser controlat, i aquesta fou una de les grans lliçons que vàrem aprendre i que ha tingut conseqüències

posteriors encara molt poc analitzades. Els joves es van veure tancats a casa, comunicant només amb pantalles —recordeu l'esforç titànic que es va fer per obrir al més aviat possible les escoles—, i la situació segurament ha marcat el seu desenvolupament de manera innegable. Res no era tan segur i previsible com ens pensàvem.

Si una funció ha de tenir aquesta obra escrita per dos persones amb qui comparteixo una visió de la política basada en accions per aconseguir el millor per a la societat, per a tots nosaltres, amb justícia i equitat, és fer-nos reflexionar sobre els aprenentatges d'aquells anys i què podem fer per evitar que es torni a produir. I també quina fou la nostra posició personal, com vàrem contribuir al bé comunitari i vam ser capaços de guardar aquell petit egoisme que tots tenim i ens fa pensar, a vegades, que som el centre del món.

Segurament la natura ens va voler avisar que estàvem anant massa ràpid, que consumíem sense adonar-nos de la voracitat de la nostra societat occidental. La vàrem escoltar? Avui, diria que no, que hem tornat a recuperar un ritme vertiginós i hem oblidat la fragilitat que ens va envoltar en aquelles dates.

La lectura del llibre ens hauria de permetre girar la mirada enrere i obrir debats sobre com volem viure, sobre quin ús fem del territori i de l'entorn. Les pàgines que expliquen la lluita que

foren aquells anys haurien d'impulsar una reflexió sobre com es construeix una societat més justa per a tots els seus membres. El segle XXI és complex, amb situacions geopolítiques externes que han variat el paradigma mental que ens havíem creat. Per tant, hem de saber trobar la capacitat d'anàlisi i de reflexió que ens permeti una presa de decisions equilibrada i coherent.

Vull agrair al Joan i a l'Eric el fet de voler compartir les memòries d'aquells anys estranys, els anys COVID, que han marcat cadascú d'una manera diferent segons el que ha viscut.

Uns anys en què també va haver-hi llums potents, d'entesa i de resistència, que ens van ajudar a prendre determinacions i a cuidar una societat que es trobava davant un fet incomprensible.

Aquesta és una altra lliçó que vam aprendre. L'Estat, amb totes les seves estructures de gestió, com les sanitàries o les educatives, també les econòmiques o de seguretat, va esdevenir més present que mai i va donar valor a la democràcia parlamentària del nostre Coprincipat.

Un darrer desig d'aquest pròleg és que la lectura del llibre us faci revivre algunes de les vivències d'aquell període i que en pugueu entendre millor la complexitat i, alhora, us empenyi a reflexionar sobre com podem construir, entre tots, una societat més cohesionada i en harmonia amb l'entorn.

PRELUDI

LA COVID PICA A LA PORTA

13 de març. Caminava lentament, acompanyant el cap de Govern, Xavier Espot, cap a la sala de premsa. L'aire era espès, em costava respirar. Una angúnia em premia el pit i sentia la gola seca; les notícies que havíem de donar a la ciutadania em traslladaven a una sensació d'irrealitat.

Pocs mesos abans, concretament a finals de desembre, a Wuhan (província de Hubei, la Xina), un nou virus començava a infectar, a gran velocitat, una part important de la població. Les notícies arribaven amb molta opacitat: el 31 de desembre la Comissió Municipal de Salut i Sanitat de Wuhan va informar de vint-i-set casos de pneumònia d'etiologia desconeguda, amb set pacients greus. Els afectats havien iniciat símptomes a primers de desembre i coincidien amb una exposició comuna en un mercat de peix i animals vius de la mateixa localitat. El 4 de gener, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) comunicava l'existència d'un conglomerat de casos de pneumònia a

Wuhan, encara sense víctimes mortals, basant-se en la informació proporcionada per l'Administració xinesa. El 7 de gener les autoritats sanitàries xineses van anunciar la identificació, com a agent causal del brot, d'un nou virus de la família coronavirus, que va ser denominat «2019-nCoV»: es tractava d'un virus de la mateixa família que els causants del SARS o del MERS. El 12 de gener, la Xina va publicar la seqüència genètica de l'agent infecciós. L'endemà, es confirmava oficialment el primer cas fora de la Xina, concretament a Tailandia. I al cap de deu dies, el 23, els mandataris xinesos van corroborar la transmissió del virus de persona a persona.

L'11 de febrer, l'OMS va anomenar la malaltia «COVID-19» i l'endemà acordava denominar el virus «SARS-CoV-2».

Les notícies eren confuses i poc fiables. Semblava que, igual que en el cas del SARS o del MERS, el problema quedaria circumscrit a una àrea geogràfica concreta —fos a l'Àsia o, com en el cas del MERS, a l'Orient Mitjà—. Es creia que es tractava, tal com havia passat amb altres coronavirus coneguts —SARS, MERS i altres que ja circulaven entre humans—, d'una zoonosi (malaltia que es transmet dels animals a l'home) i que tot havia començat al mercat de Wuhan, segons indicava un informe elaborat per un grup d'experts de diversos països, encapçalat per l'OMS.

Tot i que el 30 de gener l'OMS ja va considerar la situació com una emergència de salut pública d'importància internacional, no va ser fins a l'11 de març que, davant el coneixement de l'existència de 118.000 casos i 4.291 víctimes mortals arreu del món, en 114 països, va declarar l'estat de pandèmia.

La pandèmia de la COVID-19 va arribar com un fet sobrevingut, d'un abast i un impacte incalculables, acompanyada de por i desconeixement. No sabíem amb certesa quina severitat podia tenir l'afectació en les persones, i les informacions que arribaven eren sovint desconcertants. Recordo que vaig mantenir converses amb altres professionals de la salut de diversos països amb els quals tenia contacte des de feia anys, amb el director regional de l'OMS/Europa, Hans Kluge; amb el meu homòleg a Espanya, Salvador Illa; amb els serveis del meu homòleg francès, Oliver Veran; amb l'aleshores consellera de Salut del Govern català, Alba Vergés... ens transmetíem les nostres impressions, però tothom estava igualment confós.

Aviat va sorgir una eina molt útil per fer el seguiment de la pandèmia, tot i que la qualitat de les dades variava segons el país. Es tractava del mapa interactiu desenvolupat per la Johns Hopkins University, que mostrava de manera dinàmica l'evolució de la COVID arreu del món,

gairebé en temps real. Mostrava el nombre de casos, els pacients recuperats i les pèrdues, així com els càlculs d'incidència, letalitat i mortalitat. M'ajudava cada matí a veure el desenvolupament de la malaltia i a anticipar decisions.

Ens va impressionar molt comprovar com, en qüestió de setmanes, el món sencer quedava absolutament empastifat pel virus. I començaven a augmentar, de forma alarmant, els casos i les pèrdues humanes.

La pandèmia arribava a Europa. Els contagis proliferaven, especialment a la nostra veïna Itàlia. I ràpidament, a primers de març, es va detectar el primer a Andorra. Es tractava d'un turista provinent de Madrid que havia mostrat símptomes i va ingressar a l'Hospital Nostra Senyora de Meritxell. Sortosament, va evolucionar bé.

Des de mitjan febrer, i després de crear un grup tècnic de treball amb professionals del SAAS, el CAPI (Consell Assessor sobre Patologia Infecciosa) i el Ministeri, s'elaboraven protocols d'actuació davant possibles casos d'infecció, i es va informar la població de manera constant i frenètica. Van començar les compareixences contínues, en les quals es donaven indicacions sobre les mesures per prevenir el contagi. Tot plegat, però, ho fèiem amb molta incertesa i amb un coneixement encara molt limitat. No se sabia, per exemple, si el virus es podia transmetre a través

de superfícies de contacte, però sí per l'aire mitjançant les gotes de Flügge —les microgotes que exhalem quan tossim, parlem o simplement respirem—. Per precaució, demanàvem a la ciutadania que evités tocar les manetes de les portes, que utilitzés guants, que es rentés sovint les mans, que portés mascareta, que mantingués distància amb les altres persones i que limités els viatges, sobretot a les zones etiquetades com a infectades.

Tanmateix, l'evolució de la malaltia a Itàlia, amb una xifra alarmant de pèrdues humanes i una afectació molt greu del personal sanitari, ens va fer evident la gravetat de la situació i ens va obligar a prendre decisions més importants, més dures.

A primers de març, l'activitat era intensa: reunions contínues amb el meu equip, amb el Govern, amb el SAAS, amb Sindicatura i tots els grups parlamentaris, com també amb els comuns. Es traslladava la preocupació i les decisions que calia prendre davant la vulnerabilitat d'Andorra per la seva mida, la gran mobilitat de la població i el nombre important de visitants.

L'11 de març, el Govern, a proposta meua, i a causa de la situació d'emergència sanitària, va emetre un decret de mesures excepcionals, emparant-se en la Llei general de sanitat. Eren de caràcter preventiu, encaminades a evitar la transmissió de la infecció, a protegir els col·lectius més

vulnerables i a disposar dels recursos humans i materials sanitaris. L'Executiu també va crear un comitè de seguiment presidit per la secretària d'Estat de Salut, Helena Mas, i integrat pels secretaris i secretàries d'Estat d'Economia, de Justícia i Interior, d'Afers Socials, d'Esports i de Funció Pública, pel cap del Gabinet del Cap de Govern, per la directora d'Afers Bilaterals, i pels directors de Mobilitat, de Turisme i de Sistemes Educatius i Serveis Escolars.

Les mesures incloïen tant el confinament obligatori com l'aïllament hospitalari dels casos, i disposicions de protecció per a la gent gran i col·lectius més vulnerables, amb indicacions molt precises per a les residències sociosanitàries. També es preveia la mobilització de professionals sanitaris i de suport que es trobessin en període de vacances. Se susprenien congressos, seminaris i altres reunions científiques o formatives presencials, tant a Andorra com la possible assistència fora del país. Alhora, s'adreçaven mesures a les llars d'infants i escoles, i es fixaven limitacions a les activitats lúdiques, culturals i esportives. Així mateix, es van establir moltes restriccions per als actes de celebració del Dia de la Constitució, entre d'altres.

Tot avançava molt de pressa, i es prenien decisions al minut! El dia 12, noves mesures! En una roda de premsa extraordinària ben entrada la nit,

es decretava el tancament de tots els centres escolars a partir del dilluns dia 16, s'anul·laven totes les activitats extraescolars i l'esquí escolar, es tancaven els casals de la gent gran i es restringien les visites als centres sociosanitaris.

Així, el divendres 13 de març del 2020, vigília de la celebració de l'aniversari de la nostra Constitució, el cap de Govern i jo mateix, com a ministre de Salut, vam comparèixer davant la ciutadania per explicar la gravetat de la situació. El virus ja era entre nosaltres, i les xifres d'Itàlia ens anunciaven el que podia passar si no actuàvem amb determinació.

Aquella tarda, davant les càmeres de la televisió andorrana i de tots els mitjans, vam anunciar el confinament general de la població i la suspensió de totes les activitats no essencials. Era una mesura dràstica, mai vista al nostre país, però necessària. Ho fèiem amb responsabilitat, però també amb una gran càrrega emocional. Sabíem que aquella decisió marcaria un abans i un després.

El missatge era clar: calia quedar-se a casa, trencar la cadena de transmissió dels contagis —com deia jo, «no donar cames al virus!»—, extremar les precaucions i protegir-nos els uns als altres... i els uns dels altres. No teníem totes les respostes, però sí la convicció que només amb unitat i coratge podríem fer front al que venia.

Cap a mitjan març, la situació començava a fer un gir. El 16 de març notificàvem el primer cas greu: una persona ingressada a la Unitat de Cures Intensives (UCI), amb ventilació mecànica. Aquell dia vam entendre que la malaltia no només era a prop, sinó que també ja colpejava amb força.

I pocs dies després, el 22 de març, anunciàvem la primera mort per COVID-19 al nostre país. Es tractava d'un home de vuitanta-vuit anys. Aqueixa notícia va marcar un punt d'inflexió. Fins llavors, la pandèmia encara podia semblar una amenaça abstracta, distant. Però a partir d'aquell moment, va prendre rostre i nom. Vam sentir, tots plegats, el pes real de la paraula «pandèmia».